

VAK HEGEDŰS, Magyarország, 1921

APÁM ÉS ÉN

PÄR LAGERKVIST

ÜGY EMLÉKSZEM, tízéves lehettem, amikor apám egy vasárnap délután kézenfogott, hogy elmegyünk az erdőbe, madárdalt hallgatni. Búcsút intettünk anyámnak, mert ő nem jöhetett velünk, otthon maradt, hogy megfőzze a vacsorát. Jó melegen sütött a nap, amikor vígan nekivágtunk az útnak. Nem csináltunk ám nagy esetet ebből a madárdalból, mintha valami ritka finom vagy különleges dolog volna: egészséges, józan népek voltunk mi apámmal, a természetben nőttünk fel, meg is szoktuk, nem csaptunk nagy húhót körülötte. Egyszerűen csak vasárnap délután volt, apám meg szabadnapos. A sínek között mentünk, ahol másnak tilos járni, de apám a vasútnál dolgozott, hát joga volt hozzá. Aztán meg így egyenesen az erdőbe jutottunk, megtakaríthattuk a kerülőutat. Kezdődött is hamarosan a madárdal, meg az egész erdei hangverseny. Verebek, füzikék, rigók csivitelésétől zengtek a bokrok; mihelyt a fák közé léptünk, körülzsongott bennünket az erdő. Sárgállott a föld a kökörcsintől, nemrég zsendült ki a nyírfák lombja, a lucfenyők friss hajtást tűztek ágaik hegyére, üdén illatozott minden, és az erdő földje párazott a napsütésben. Minden élt, nyüzsgött körülöttünk, dongók repültek ki a fészükéből, szúnyogok rajzottak a tócsák körül, a bokrokból kicsaptak a madarak, mint a puskagolyó, elkaptak egy-egy szúnyogot és visszamerültek. Egyszer csak vonatzakatolást hallottunk, és le kellett mennünk a töltésről, apám két ujjával megbillentette az ünneplő kalapját, úgy köszönt a mozdonyvezetőnek,

az meg szalutált, intett és már el is robogtak. Tovább bandukoltunk a sínek között, a talpfák kátrányt izzadtak a tűző nap-sütésben, kocsikenőcs szaga keveredett a mandulavirág illatával, kátránybűz a hangafű szagával. Jó nagyokat léptünk, hogy mindig a talpfára tegyük a lábunkat és ne a zúzott kőre, mert azon kényelmetlen a járás, és nyúvi a cipőt. A sínek ragyogtak a napfényben. A pálya mentén kétoldalt sürgönypóznák álltak, és zümmögtek, amint elmentünk mellettük. Mondom, csudaszép nap volt. Az ég teljesen tiszta, sehol egy felhő, és apám azt mondta, nem is borul be aznap. Nemsokára egy zabföldhöz értünk, a töltéstől jobbra: egy ismerős zsellérnek volt itt irtásföldje. Szép sűrűn, egyenletesen zsendült a zab. Apám értő szemmel nézegette, és látszott rajta, hogy elégedett. Én nem sokat értettem hozzá, mert városban születtem. Aztán hídhoz értünk, alatta bőven csörgedezett a patak, pedig legtöbbször alig akadt víz benne. Kézenfogtuk egymást, hogy a talpfák között ki ne pottyanjunk. Innen már csak egy macskaugrás volt a sűrű lombok közül kandikáló kis bakterház, betértünk az almafák meg az egresbokrok közé, köszöntöttük a háziakat, megvendégeltek bennünket tejjel, megnéztük a disznaikat, tyúkjaikat, virágzó gyümölcsfáikat, aztán megint útnak eredtünk. A folyóhoz igyekeztünk, mert ott a legszebb; nevezetes folyó volt ez, mert apám gyerekkorában ott lakott a partján, arra feljebb. Ha csak lehetett, sose fordultunk előbb vissza, és jókora séta után most is elértük a folyót. Ide már egész közel van a következő vasútállomás, de odáig nem mentünk el. Apám csak megnézte, helyesen áll-e a szemafor, mert ő mindenre gondolt. Megálltunk a folyónál. Szélesen, barátságosan locsogott a verőfényben, az erdő sűrű lombja a sima víz fölé borult és visszatükröződött benne, frissen ragyogott minden,

a tavacsók felől könnyű szél fújdogált. Lemásztunk a töltésről és sétáltunk egy kicsit a parton. Apám megmutatta a jó pécázó helyeket. Ide járt sügérezni kisfiú korában, naphosszat elüldögélt itt a köveken, sokszor egyetlen hal sem akadt a horgára, de azért pompásan szórakozott. Mostanában már nincs rá ideje. Jó darabig bóklásztunk a folyóparton, versenyt dobálóztunk kavicssal –, mókás, vidám természetűek voltunk mi ketten, apám meg én. Végül elfáradtunk, beteltünk a mulatsággal és hazaindultunk.

Akkor kezdett el alkonyodni. Az erdő megváltozott, még nem volt sötét, de már szürkült. Jól kiléptünk. Anya már biztosan nyugtalan és vár bennünket a vacsorával. Mindig aggódott, hogy bajunk esik. Pedig hát nem esett. Csudajó nap volt, semmi olyasmi nem történt, aminek nem kellett történnie. Elégedettek voltunk mindennel. Egyre sötétedett. A fák olyan furcsák lettek. Füleltek lépteinkre, mintha nem tudnák, kifélek vagyunk. Az egyik fa alatt szentjánosbogár lapult. Mozdulatlanul meredt ránk a sötétben. Apám kezébe kapaszkodtam, de ő nem látta a titokzatos kis fényt, csak ment tovább. Koromsötét volt már. Most érkeztünk a patak hídjához. Lent a mélyben zúgott a víz, a szakadék ijesztően tátongott alattunk, mintha el akarna nyelni. Óvatosan lépegettünk talpfáról talpfára, görcsösen fogtuk egymás kezét, hogy le ne zuhanjunk. Azt hittem, apám majd átvisz az ölében, de nem szólt semmit, biztosan azt akarta, hogy én is olyan legyek, mint ő, ne ijedjek meg a magam árnyékától. Tovább mentünk. Apám nyugodtan lépkedett a sötétben, egyforma léptekkel, szótlannul, elgondolkodva. Nem értettem, hogy lehet ilyen nyugodt, mikor ilyen sötét van. Félősen pillogtam körül. Szurokfekete volt minden. Alig mertem lélegzetet venni, hogy belém ne

hatolhasson a sötétség, mert az veszedelmes dolog, azt hittem, attól nyomban meghal az ember. A töltés oldala a semmibe zuhant, éjfekete szakadék volt az árok. A távirópóznák kísértetiesen meredtek az égnek, tompán zúgtak, mintha lent a föld gyomrában beszélne valaki, a fehér porcelán kalapkák meg rémülten kuporogtak és hallgatóztak odafent. Félelmetes volt minden. Semmi sem volt igazi, semmi sem volt valóságos ebben az elvárásolt világban. Apámhoz húzódtam, és suttogva kérdeztem:

- Apa, miért olyan rémes, amikor sötét van?
- Nem rémes az, fiacskám – mondta és kézenfogott.
- De igen, apa, rémes.
- Nem, fiacskám, miért lenne? Hiszen tudjuk, hogy van Isten.

Nagyon árvának és elhagyatottnak éreztem magam. Nem értettem, hogy lehet az, hogy csak én félek, apám nem, és nem ugyanazt érezzük. És hogy hiába bátorít, nem múlik el a félelem. Még az sem használt, amit Istenről mondott. Úgy éreztem, az Isten is félelmetes. Félelmetes, hogy itt van mindenütt a sötétben, lent a fák alatt, a zümmögő sürgönypóznákban – szóval ő az! –, meg mindenütt. És mégse láthatja az ember sohasem.

Szóttanul, elgondolkodva mentünk. Magunkba mélyedtünk mind a ketten. Elszorult a szívem, mintha a sötétség beléhatolt volna és most fojtogatná.

Akkor, éppen egy kanyarban jártunk, egyszerre csak dörgő robaj hallatszott a hátunk mögül! Ijedten ocsúdtunk fel gondolatainkból. Apám lerántott a töltésről, le az árokból, és erősen

megfogott. Vonat száguldott felénk. Fekete vonat, minden kocsija sötét, szédítően robog. Mi lehet ez, hiszen ilyenkor nem jár erre vonat! Földbegyökerezve néztük. A hatalmas mozdonyban fellobogott a tűz, amikor szívet dobtak rá, és vad szikraesőt zúdított az éjszakába. Iszonyú volt. A mozdonyvezető sápadtan, mozdulatlanul, kővé meredt arccal állt a tűz fényében. Apám nem ismerte, nem tudta, ki lehet: úgy meredt előre, mintha egyenesen a sötétségbe robogna, messze, a sötétségbe, amelynek sehol sincs vége.

Remegve, zihálva bámultam a vad tünetem után. Elnyelte az éjszaka. Apám felemelt a töltésre, siettünk hazafelé. Apám megszólalt:

– Nem értem, micsoda vonat lehetett ez? A mozdonyvezetőt sem ismerem. – Aztán elhallgatott.

De én minden ízemben reszkettem. Hiszen nekem szólt, miattam volt az egész. Sejtettem, mit jelent – a leselkedő iszonyatot, az ismeretlent, azt, amiről apám nem tud semmit, és amitől nem védelmezhet meg. Ez lesz az én életem, az én világom, nem apámé, ahol minden ismerős és biztos. Nem igazi világ, nem valóságos élet az enyém. Szikrázva robog a sötétségbe, amelynek sehol nincs vége.

AZ ELSŐ ISMERT, EMBERT ÁBRÁZOLÓ FOTGRÁFIA,

BOULEVARD *de* TEMPLE, Párizs, 1839